

دایرة المعارف بزرگ طب اسلامی

ج ۱

حروف الف، پ، پ

www.ketab.ir

مؤلف:

آیة الله معظّمی نورانی

پدیدآورنده: نورانی، مصطفی. ۱۳۰۵ - ۱۳۸۲.
 عنوان و نام پدیدآور: دائرة المعارف بزرگ طب اسلامی / نویسنده: مصطفی نورانی
 مشخصات نشر: تهران: سیب سبز، ۱۳۹۰
 مشخصات ظاهری: ۹ ج.
 شابک دوره: ۱۳۰۰۰۰۰ ریال
 شابک جلد اول:
 ISBN : 978-600-5839-39-5
 ISBN : 978-600-5839-30-2
 وضعیت فهرست نویسی: فیا.
 یاد داشت: کتابنامه به صورت زیر نویس.
 موضوع: پزشکی اسلامی - دائرة المعارف.
 موضوع: پزشکی گیاهان داورنی - دائرة المعارف.
 موضوع: پزشکی سنتی.
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۰، ۲۸۱، ۹ د ۳ / ۱۳۸ R
 رده بندی دیویی: ۶۱۰ / ۳
 شماره کتابخانه ملی: ۲۱۵۸۵۴۵

دائرة المعارف بزرگ طب اسلامی ۱

ناشر: انتشارات سیب سبز
 مؤلف: آیه الله مصطفی نورانی رحمه الله
 نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۰
 شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه
 صحافی: جوانان O چاپ: نگین
 شابک دوره: ۵ - ۳۹ - ۵۸۳۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸
 شابک جلد اول: ۲ - ۳۰ - ۵۸۳۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸
 قیمت: دوره نه جلدی ۱۳۰۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، معلم ۱۰، فرعی اول سمت راست پلاک ۲۱
 تلفن: ۷۷۳۷۱۰۲ و ۷۷۳۷۷۹۲ - ۲۵۱
 فروشگاه: قم، خیابان صفائیه، کوچه ۲۴ (ممتاز) پلاک ۶۵
 تلفن: ۷۷۳۱۲۶۳ و ۷۷۳۲۹۹۳ - ۲۵۱
 همراه: ۹۱۲ ۱۵۱ ۹۹۲۹
 صندوق پستی: ۱۱۴۹ - ۳۷۱۳۵

فهرست مطالب

۵	● فهرست
۱۳	▣ پیش گفتار
۱۵	▣ مقدمه
۱۷	✱ کلیاتی درباره سبزیها و گیاهان دارویی
۲۰	✱ سبزیجات، نشاط و شادی
۲۱	✱ آداب خوردن میوه ها
	● حرف الف
۲۵	✱ آب
۲۷	✱ آب باران
۲۸	✱ آب بسیار سرد (آب یخ)
۲۹	✱ آب تلخ
۲۹	✱ آب خاکستر
۳۱	✱ آب دریا
۳۳	✱ آب زفتی و قیری
۳۳	✱ آب کبریتی
۳۳	✱ آب معدن و فلزات
۳۴	✱ آب مقطر
۳۶	✱ آبکامه
۴۱	✱ آبنوس
۴۴	✱ انواع دیگر آبنوس
۴۵	✱ آراشید
۴۵	✱ آس (مورد)
۵۰	✱ آب مقطر آس
۵۱	✱ آسارون
۵۵	✱ آس برّی
۵۶	✱ آس انگور

۶	 فهرست
۶۱	* آفتابگردان
۶۵	* آلبالو
۶۶	* آلو
۷۱	* آمله
۷۹	* آناناس
۸۱	* آنزلیک
۸۱	* آنغوزه
۸۳	* آویشن
۹۰	* تحقیق انواع دیگر آویشن (صعتر).
۹۵	* صعتر رومی
۹۷	* صعتر کوهی
۹۹	* آهن
۱۰۴	* چرک آهن (خیث الحلیه)
۱۰۷	* ابریشم (حریر)
۱۱۲	* ابهل
۱۲۳	* اختر
۱۲۳	* اذاراقی
۱۲۸	* اذخر
۱۳۱	* اراک (درخت مسواک)
۱۳۴	* اردک
۱۳۷	* ارغوان
۱۳۷	* ارقان
۱۳۸	* ارقیطون
۱۳۸	* ارگودوس
۱۳۹	* ازگیل
۱۴۱	* اسانس پاچولی
۱۴۱	* اسب
۱۴۴	* اسپرک
۱۴۴	* اسپند
۱۵۰	* اسپیره

۱۵۱	* استبرق.....
۱۶۱	* استخوان.....
۱۶۳	* استروفانتوس.....
۱۶۳	* اسطوخودوس.....
۱۶۸	* اسفرزه.....
۱۷۱	* اسفناج.....
۱۷۶	* آب اسفناج.....
۱۷۸	* اسفناج رومی.....
۱۸۳	* اسفنج.....
۱۸۵	* اشق.....
۱۹۱	* اشک مو.....
۱۹۳	* اشنان.....
۲۰۰	* اشنه.....
۲۰۳	* اشنه یا گل سنگ ها.....
۲۰۷	* افعیمون.....
۲۱۲	* افسستین.....
۲۲۵	* افلنجه.....
۲۲۷	* افاقیا.....
۲۳۳	* اقحوان.....
۲۳۴	* اقلیمیا.....
۲۳۷	* اکالیتوس.....
۲۴۰	* اکلیل الجبل.....
۲۴۱	* ناخنک، اکلیل الملک.....
۲۴۱	* اکنیاشیا.....
۲۴۲	* الماس.....
۲۴۴	* املاج.....
۲۴۴	* انار.....
۲۵۱	* انار دشتی.....
۲۵۲	* انبه.....
۲۵۴	* انجدان.....

۲۵۸	• انجیر
۲۷۲	• انزروت (کنجده)
۲۷۴	• انگور
۲۸۳	• انگیز
۲۸۳	• اوجن
۲۸۴	• اوز
۲۸۴	• اونوما
۲۸۶	• اهلیج
۲۸۷	• ایدیقون
۲۸۷	• ایرسا
۲۹۱	• ایمارانوطالی

● حرف ب

۲۹۵	• بابا آدم
۳۰۳	• بابونه
۳۱۱	• بابونه رسمی
۳۱۲	• بابونه کبیر
۳۲۳	• بابونه وحشی
۳۲۵	• باد آورد
۳۳۵	• بادام
۳۳۸	• روغن بادام شیرین
۳۵۱	• روغن آراشید
۳۵۳	• بادام زمینی
۳۵۳	• بادام کوهی
۳۵۴	• بادرنجبویه
۳۶۳	• بادروج
۳۶۸	• بادنجان
۳۷۹	• بارهنگ
۳۹۱	• باربجه
۳۹۲	• باقلا

۳۹۷	✽ باقلای کالابار
۳۹۸	✽ باکویا
۳۹۹	✽ بالاجوار
۴۰۱	✽ بالنگو
۴۰۲	✽ بامیه
۴۰۳	✽ بان BEN
۴۰۷	✽ بداغ جنگلی
۴۰۹	✽ بذر کتان
۴۱۲	✽ بردی
۴۱۳	✽ بذرقطونا یا اسپرزه
۴۱۶	✽ برف
۴۱۷	✽ برف چینی
۴۱۸	✽ برگ بو
۴۲۰	✽ برگ زنبق
۴۲۱	✽ برنج RICE
۴۲۷	✽ بز
۴۲۹	✽ براق القمر
۴۳۱	✽ بزرک کتان
۴۳۷	✽ بستد
۴۳۹	✽ بسفایج
۴۴۴	✽ بَطْم اخضر، بنه
۴۴۵	✽ بکوری
۴۴۵	✽ بگونیا
۴۴۶	✽ بلاذر BEN
۴۵۳	✽ بلسان
۴۵۸	✽ بلور
۴۵۹	✽ بلوط OAK TRCE
۴۶۳	✽ بلبله
۴۶۷	✽ بنفشه
۴۷۵	✽ بنگ

۴۸۵	✽ بوراکس
۴۸۵	✽ بورق
۴۸۶	✽ بولاغ اوتی، آب تره
۴۹۰	✽ بولدو
۴۹۲	✽ بومادران
۴۹۳	✽ برنجاسف
۴۹۵	✽ به
۵۰۰	✽ بهارنارنج
۵۰۱	✽ بهمه
۵۰۵	✽ بید
۵۰۷	✽ بیدخشت
۵۰۹	✽ بید ساده
۵۱۳	✽ بید مشک
۵۱۶	✽ بیض
	● حرف پ
۵۱۹	✽ پاخر، حشیشه السعال
۵۲۲	✽ پادزهر
۵۲۴	✽ پادزهر حیوانی
۵۲۷	✽ پامچال
۵۳۲	✽ پای گرگ
۵۳۵	✽ پر
۵۳۷	✽ پرتقال
۵۴۰	✽ پرتوس
۵۴۱	✽ پرستو
۵۴۵	✽ پر سیاوشان
۵۵۲	✽ خون سیاوشان
۵۵۳	✽ پستان حیوانات
۵۵۵	✽ پسته
۵۶۳	✽ پنبه
۵۷۷	✽ پنج انگشت

۵۸۵	 * پنیر،
۵۹۲	 * پنیرک
۵۹۷	 * پوار و تره فرنگی
۵۹۹	 * پودنه
۶۱۳	 * حاشا (پونه وحشی)
۶۱۷	 * پیاز
۶۲۶	 * پیاز موش
۶۳۷	 * پیاز دشتی
۶۴۴	 * پیه
۶۴۷	 * منابع و مأخذ

□ پیش گفتار

اسلام برای سعادت بشر در دنیا و آخرت آمده و نیازهای بشر را در هر زمینه تأمین کرده است، از جمله در زمینه روان شناسی، جامعه شناسی، اقتصاد، طب، طبیعیات، زیست شناسی، ریاضیات و دیگر علوم که ریشه دینی و اسلامی دارند. در مؤسسه مکتب اهل بیت علیهم السلام برخی از علوم مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته و از آنهاست طب اسلامی، ولی گستردگی کار طب به قدری زیاد بود که نیاز به همکاری برخی افراد بود و جمعی از جمله آقای دکتر فاضل موسوی و آقای سعیدی و بعضی دیگر از طلاب و محصلین در این کار مشغول تطبیق و تصحیح شدند و همان طور که مشاهده می فرمائید طب اسلامی با مدارک دینی و علمی در اختیار پژوهندگان محقق قرار می گیرد و هر کس به اندازه وسع خود می تواند از آن استفاده کند.

در این میان افرادی نیز مانند وزیر کشاورزی و وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی و دیگر مردان علمی ما را به ادامه کار ترغیب می نمودند و نامه های تشویقی و ترغیبی به مکتب می رسید که در ضمن مجلدات بعدی آنها نیز چاپ می شود، ولی باید گفت از جهت گستردگی کار و محدود بودن بودجه و مؤنه کار با کندی پیش می رود و

آنچه مقصود بود همه آنها به وقوع نپیوست و آنچه موجود بود ارائه شد و بدین وسیله زمینه تحقیق برای دیگران باز گردید و به همین جهت امید است که جوانان و دانشجویان عزیز نیز این حقایق را در لابراتوارها و آزمایشگاهها مورد تجزیه، تجربه و آزمایش قرار دهند و این گنجینه‌های علمی که از انبیاء گذشته و امامان و شاگردان آنان بیادگار مانده بازبینی شود و بدین وسیله کمکی به مسلمین و مردم ضعیف عالم شده و از شیرۀ گیاهان که با طبیعت بشر سازگار است استفاده بیشتری شود و از مصرف قرص و کپسول و آمپول شیمیایی که نفع آنها توأم با ضرر است کاسته گردد و در این صورت ناآگاهان در این رشته نیز تنها به جوشانده‌های گیاهی و تصفیه نشده آنها اکتفاء نکرده و بدون میزان علمی به فروش آنها مبادرت نخواهند کرد بلکه چنانکه تقاضایی از مسئولین مربوطه به عمل آمده در آینده اگر دانشگاه و دانشکده‌ای در رابطه با طب اسلامی در قم، تهران یا سایر استانها ایجاد شود که در این رابطه آقایان دکتر دیالمه و دکتر صفدر صانعی و دکتر طبری‌پور و دیگران در جریان کار هستند، می‌توان این گونه موضوعات را در مراکز خاص مورد تحقیق کامل قرار داد و آنان را که از قدیم و جدید در این رشته کار کرده‌اند جمع‌آوری نموده دانش پژوهانی را در این رشته تربیت علمی نمود و از اساتید و اطباء این رشته استفاده کرد و این علم و طالبان و دست‌اندرکاران در آن را به مرحله و منصب ظهور رساند و استقلال کشور و ملت را در امر دارو و درمان فراهم ساخت و از خروج ارز کاست.

قم - مؤسسه مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام)

مصطفی نورانی

۱۳۷۳/۱۰/۱

□ مقدمه

چنانکه مشاهده می‌فرمائید، این کتاب که جلد اول از دایرةالمعارف طب اسلامی است، از حیث روش نوشتاری به گونه‌ی تحقیقی و علمی است که برای همه کس قابل فهم نیست، بعلاوه لغات انگلیسی، عربی، فارسی قدیم، احیاناً اردو و سانسکریت و سایر زبانها در آن آورده شده است. بدین جهت برای استفاده آسان خوانندگان محترم از مطالب کتاب، برخی از لغات مشکل و ناآشنا در آخر کتاب و در میان مطالب، بین پرانتز توضیح داده شده است، ولی اگر خوانندگان محترم برخی از آنها را نتوانند حل کنند می‌توانند به شرح لغات همین کتاب یا کتب لغات دیگر مراجعه نمایند. زیرا این گونه مطالب را نمی‌توان آسان پیاده نموده و به معرض عموم عرضه کرد.

در این کتاب اضافه بر آیات و روایات اسلامی، کلمات انبیاء گذشته و شاگردان آنان و حکماء و فلاسفه جهان بعلاوه دانشمندان طب پس از پیامبر و امامان مانند جابرین حیان شاگرد امام صادق علیه السلام و هشام و مفضل و کندی و ابن سینا و ذکریای رازی و دیگر دانشمندان اسلامی و غیره آورده شده و با پزشکی جدید نیز تطبیق داده شده است، بدین جهت تا حال موسوعه‌ای طبّی با این گستردگی نوشته نشده بود. لذا لازم است

پژوهشگران و جوانان ما این مطالب را با دقت مورد مطالعه و بررسی و تحقیق قرار دهند و تجزیه و تحلیل و تجربه علمی و عملی در آن بکار برند و اگر اشتباه و خطائی مشاهده نمایند بهتر است این مؤسسه را از آن مطلع سازند و جوانزی نیز دریافت نمایند.

در این کتاب گاهی اسم و خواص و محل رویش و سایر ممیزات گیاهی از دانشمندان متعدد نقل شده، بدین جهت در ظاهر تکراری به نظر می‌رسد، ولی معلوم است که تکرار یک مطلب نیست، بلکه نظرات دانشمندان است به نظر تکراری می‌آید در صورتی که در هر یک از گفتارها نکاتی تازه وجود دارد و در هر حال ناگزیر از آوردن برخی مطالب به ظاهر مشابه و تکراری بودیم.

در این کتاب گاهی الفاظ و کلمات بزرگان طبّی را عیناً نقل کردیم، لذا در برخی از عبارات همان فارسی قدیم آمده است و در برخی از موارد نیز برای آسان شدن مطلب عبارات را تغییر دادیم.

اطباء و پزشکان و دانشجویان و همه پژوهندگان را برای ادامه کار و کمک به این امر مهم دینی و علمی دعوت می‌کنیم و از ارائه نظرات و پیشنهادات و انتقادات آنها به گرمی استقبال می‌نمائیم و می‌دانیم که هر اندازه کمک در این نوع کارها بیشتر شود، کار نیز به همان نسبت پخته‌تر و بهتر خواهد شد و در مقابل اگر تحقیق و کار علمی ناپخته و ناقص باشد، عیب کار روشن‌تر می‌شود، بخصوص در این حکومت جمهوری اسلامی ما که الگو و نمونه جهانیان است و مستضعفان عالم چشم به حقائق دین و انتشار آن از ایران عزیز دوخته‌اند، باید هر چه بهتر و بیشتر در این گونه امور که حیاتی است دقت شود. امام صادق علیه السلام فرمود: «کونوا لنا زینا و لاتکونوا علینا شیئاً» (بر ما زینت باشید نه ننگ و عار). لذا نظرات هر چه جدیدتر باشد و تحقیق کاملتر، به ارزش کار افزوده می‌شود. توفیق همگان را از خداوند متعال می‌خواهیم.